

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

วิวัฒนาการทางสังคมในโลกยุคปัจจุบันนี้ เป็นที่ทราบกันดีว่า กระแสของความต้องการ อิสรภาพ เสรีภาพ หรือที่เรียกว่า กระแสแห่งประชาธิปไตย ได้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนในทุกมุมโลก ดังจะเห็นได้จากการพยายามเรียกร้องอิสรภาพของชนชาติต่างๆ การขอแยกตัวออกเป็น รัฐอิสระ หรือการลุกฮือของประชาชนออกมาเรียกร้องความเป็นธรรม ต่อต้านรัฐบาลที่ใช้อำนาจเกินขอบเขต หรือใช้อำนาจการปกครองที่ไม่เป็นธรรม นั้นแสดงให้เห็นว่า เกิดช่องว่างขึ้นในสังคมนั้นๆ ประชาชนได้รับสิทธิในการรับบริการจากรัฐไม่เท่าเทียมกัน หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอาจถูกกดขี่ หรือไม่ได้รับความเป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย สังคมนิยม หรือระบอบคอมมิวนิสต์ ก็ตาม สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง เกิดจากความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม การดำเนินนโยบายที่ขาดความเป็นธรรม รวมทั้งกระบวนการยุติธรรมที่ถูกนำมาใช้อย่างไม่เสมอภาค ถึงแม้ว่าทุกประเทศต่างมีกฎหมายและนโยบายในการส่งเสริมให้มีความเสมอภาคและความเป็นธรรมกับประชาชนในประเทศก็ตาม

ประเทศไทยได้มีการส่งเสริมในเรื่องความยุติธรรมทางสังคม โดยได้กำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ในกฎหมายสูงสุดของประเทศเกี่ยวกับความเสมอภาคและความเท่าเทียมของคนในชาติด้วยการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 หมวด 3 (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560) ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชาวไทยมาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพสถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือ สังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กร ของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่ เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

สำหรับในด้านการศึกษานั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560) ได้ระบุข้อกฎหมายที่จะนำไปใช้บังคับในการจัดการศึกษา การส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 54 ว่ารัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา สิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ดำเนินการ ให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการ ในระบบต่างๆรวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ การจัดการศึกษามีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ซึ่ง อย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ การดำเนินการและตรวจสอบ การดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วยการศึกษาทั้งปวง ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็น คนดี มีวินัยภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 หมวด 2 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ได้บัญญัติสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ไว้ในมาตรา 30 ว่า การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความ บกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคล ดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษและยังได้บัญญัติครอบคลุมถึงการ จัด การศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษซึ่งต้องจัดในรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึง ความสามารถของบุคคลนั้น

ด้วยบทบัญญัติของของกฎหมายสูงสุดของประเทศ และกฎหมายการศึกษาของชาติ ดังกล่าวข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีภารกิจในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ โดยส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ได้กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐาน การศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ให้นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ได้รับการศึกษา อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และประกอบอาชีพได้ โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างเสริมโอกาสในการ เข้ารับการศึกษาที่มีคุณภาพของคนไทยอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันให้ได้มีการพัฒนาได้ทุกช่วงวัย ดังนั้นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทุกระดับ จึงได้กำหนดแนวทางในการส่งเสริมโอกาส และลดความ เหลื่อมล้ำทางการศึกษาไว้ทุกระดับ

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) (2561 ตุลาคม 13) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 8-51 ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาการศึกษาไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนา

และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัย ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีเก่งและมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่าง เต็มศักยภาพ และได้กำหนดบทบาทบัญญัติที่เกี่ยวกับการลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาไว้ใน ยุทธศาสตร์ ที่ 4 การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม โดยเน้นการสร้างโอกาสในการเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพที่เป็นมาตรฐานเสมอกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารและยากจน และกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ การจัดให้มีมาตรการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการ ศึกษาการสนับสนุนกลไกความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาในระดับจังหวัด การ ใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความรู้และนวัตกรรมของคนทุกกลุ่ม รวมถึงระบบการติดตามสนับสนุนและประเมินผลเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิการได้รับการศึกษา ที่มีคุณภาพ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๔ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) เป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศ ทั้งที่อยู่ใน กระทรวง ศึกษาธิการและนอกกระทรวงศึกษาธิการ ได้นำไปใช้เป็นกรอบและแนวทางการพัฒนา การศึกษาและเรียนรู้สำหรับพลเมืองทุกช่วงวัยตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต ด้วยการกำหนด ยุทธศาสตร์ ที่ 4 ให้เป็นยุทธศาสตร์ของการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา เช่นเดียวกับ แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 12 (2560-2564) (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ : 2560) ที่กำหนดให้มียุทธศาสตร์ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต และ นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2561 ข้อที่ 4 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) ด้านโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียม การเข้าถึงบริการทางการศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการให้ความสำคัญกับความยุติธรรมทางสังคมในประเทศไทย นั้นส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่สิทธิและเสรีภาพที่คนไทยพึงมี เป็นส่วนที่กฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่า คนไทยควรมีความเสมอภาคในเรื่องสิทธิ และเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันในเรื่องใดบ้าง สำหรับความ ยุติธรรมทางด้านการศึกษาก็เช่นเดียวกัน กฎหมายแม่บททางการศึกษาได้กำหนดเพียงเรื่องของสิทธิ ทางการศึกษาในภาพกว้างเท่านั้นแต่ที่จริงแล้วความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน ในด้าน การศึกษานั้นควรมองลึกลงไปมากกว่านั้นจึงจะนำไปสู่ความยุติธรรมทางสังคมอย่างแท้จริงความ ยุติธรรมทางสังคมนั้นต้องเป็นธรรมในทุกมิติของสังคม มิใช่เพียงแค่มิติทางด้านกฎหมายเท่านั้น ความยุติธรรมทางสังคม เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อมั่นกับการปกป้องความเท่าเทียมในการเข้าถึง เสรีภาพ สิทธิมนุษยชน และโอกาส (Rawls, 1999) ความยุติธรรมทางสังคมครอบคลุมถึงการกระจาย ผลประโยชน์จัดสรรปันส่วนอย่างเป็นธรรม ให้แก่ประชาชนโดยสถาบันทางสังคม (Miller, 1999 :

Fleischacker, 2005) ประชาชนควรได้รับการปฏิบัติที่มีความเท่าเทียม และความเสมอภาคกัน โดยไม่แบ่งแยก เชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้น เพศ สีผิว หรือแม้แต่ถิ่นกำเนิด (Miller และ Engel, 2011)

การศึกษาก็เช่นเดียวกันเป็นความยุติธรรมทางสังคมที่เรา mong แคะ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนต้องได้รับบริการจากรัฐอย่างเสมอภาคภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น แท้จริงแล้วความเสมอภาค หรือความยุติธรรมทางการศึกษา เป็นความจำเป็นทางด้านจริยธรรมสำหรับสังคมที่การศึกษาคือโอกาสสำคัญของชีวิต (Levin, 2009) และยังคงครอบคลุมไปถึงประเด็นต่อไปนี้ คือ ความยุติธรรมและความเป็นธรรมในการจัดการเรียนการสอน (Rawls, 1999) การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียน ที่มีเชื้อชาติ วัฒนธรรม และภาษาที่แตกต่างกัน (Cooper, 2006) การต่อต้านความไม่เป็นธรรมทางชนชั้นที่ยังมีอยู่ในห้องเรียน (Mitchie, 2003) รวมไปถึงความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาเพื่อปรับปรุงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม (Poplin และ Rivera, 2005) ดังนั้นการมีมุมมองที่แคบสำหรับความยุติธรรมทางการศึกษา อาจส่งผลให้มีการจัดการศึกษาที่มีความเหลื่อมล้ำไม่สอดคล้องกับบริบท และความต้องการของผู้เรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจาก ผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายทางการศึกษา

แม้แนวคิดทางการเมืองจะให้ความสนใจกับความยุติธรรมทางการศึกษามากขึ้น แต่ความไม่เสมอภาคทางการศึกษาก็ยังคงมีให้เห็นอยู่ในสังคม การสร้างความยุติธรรมด้านการจัดการศึกษานั้น เป็นสิ่งที่ทุกประเทศกำหนดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษา เพราะเป็นเครื่องมือในการขจัดความเหลื่อมล้ำที่จะได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษาของคนในประเทศดังจะเห็นได้จากนโยบายรัฐบาลของเกือบทุกประเทศที่นำเอานโยบายความเสมอภาคทางการศึกษามาเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ เป้าหมายการให้ประชาชนได้รับการศึกษา 12 ปี ตามรัฐธรรมนูญ ยังไม่บรรลุผลสำเร็จ เป็นที่น่าพอใจ แม้ว่าโดยรวม อัตราการเรียนรู้นักเรียนจะอยู่ในระดับค่อนข้างสูง คือประชากรอายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป อ่านออกเขียนได้ถึงร้อยละ 94.4 ในปี 2552 (กระทรวงมหาดไทย, 2552 อ้างถึงใน สถิติ อาชวณันท์กุล, 2554) จำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ) มีเพียงร้อยละ 69.4 เมื่อเทียบกับประชากรในสัดส่วนอายุ 15-17 ปี ทั้งหมด เทียบกับระดับประถมศึกษา 93.4 และมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 94.5 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) นอกจากนี้ปัญหาการเข้าถึงการศึกษาโดยรวมแล้ว ประเทศไทยยังมี ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาค่อนข้างมากระหว่างภูมิภาคและสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ผลการวิจัยของ Pootrakul และคณะ (2006) พบว่า จำนวนปีที่ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ได้รับการศึกษามีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ระหว่างจังหวัด โดยจังหวัดที่ประชากรเฉลี่ยสูงกว่า 7.49 ปี มีเพียง 7 จังหวัด กระจุกตัวอยู่ในเขตภาคกลางตอนล่าง และชลบุรี และประชากรภาคกลางและภาคใต้ มีระดับการศึกษาสูงกว่าภาคเหนือและภาคอีสาน

การศึกษาไทย ไม่เพียงแต่มีความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงและจำนวนปีที่ได้รับการศึกษา ระหว่างผู้ที่มาจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ต่างกันเท่านั้น หากยังมีความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพ การศึกษาตามแบบแผนเดียวกันนี้ด้วย สถิติที่สะท้อนความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาของไทย ได้อย่างชัดเจน คือผลการประเมินศักยภาพของนักเรียน อายุ 15 ปี ที่จัดขึ้นทุก 3 ปี โดยองค์การความร่วมมือ และพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OCED) ภายใต้ชื่อโครงการ Programme for international student assessment (PISA) จากผลการทดสอบ เมื่อดูเป็นรายภาค พบว่า มีความเหลื่อมล้ำระหว่าง ภาคต่างๆอย่างชัดเจน นักเรียนจากกรุงเทพฯและปริมณฑล มีความรู้และทักษะการอ่านสูงกว่านักเรียน ภาคอื่น นักเรียนจากภาคอีสานและภาคใต้มีความรู้และทักษะการอ่านต่ำที่สุด (สถาบันส่งเสริมการสอน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2552) สาเหตุของความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ที่ แตกต่างกันนี้ มีปัจจัยมาจาก 2 ประการคือ ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากร และความเหลื่อมล้ำในการใช้ ง่ายเพื่อการศึกษาของรัฐ (สฤณี อาชวานันทกุล, 2554) ทั้งนี้ในมิติทางการศึกษาอาจกล่าวได้ว่าความ เหลื่อมล้ำเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของความไม่ยุติธรรมทางสังคมที่รัฐไม่สามารถบริหารจัดการให้เกิด ความเสมอภาคและเกิดความเข้าถึงในทรัพยากรเหล่านั้นได้อย่างเท่าเทียม

สำหรับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในด้านคุณภาพผู้เรียนที่แสดงออกมาในรูปของผลการ สอบ PISA นั้น ภาคใต้ถือเป็นภาคที่มีผลอยู่ในกลุ่มที่ต่ำสุด ซึ่งสาเหตุประการหนึ่งที่ได้กล่าวถึงคือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีลักษณะเป็นพหุสังคม เป็นพื้นที่ที่มีรูปแบบการจัดการศึกษา ที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น มีรูปแบบของการจัดการศึกษาที่อยู่ บนพื้นฐานของความเชื่อทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม (เอกรินทร์ สังข์ทอง, 2551) การขยาย ระบบการศึกษาของรัฐที่เข้าไปสู่ท้องถิ่นแห่งนี้จึงเป็นไปอย่างช้าๆ พร้อมกับอุปสรรคของความรู้สึก ต่อต้านการศึกษาในระบบโรงเรียนที่มีหลักสูตร และปรัชญาการเรียนรู้ซึ่งแตกต่างจากระบบคุณค่า ทางการศึกษาดั้งเดิมของคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ ภาพสะท้อนของการต่อต้านระบบการศึกษาจากรัฐที่ เข้ามาสู่สังคมท้องถิ่น มักปรากฏว่าประชาชนให้ความสำคัญกับระดับการศึกษาของบุตรหลานน้อย เพราะเห็นว่าการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ปรัชญา และศาสนา ผลที่ตามมาคือ พื้นที่สามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ กลายเป็นพื้นที่ที่ประชาชนได้รับการศึกษาในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับการได้รับ การศึกษาในระบบของประชาชนในท้องถิ่นอื่น (บรรจง ฟ้ารุ่งแสง, 2551)

ในด้านคุณภาพการศึกษานั้น พื้นที่จังหวัดชายแดนของประเทศ ยังมีปัญหาอยู่หลายประการ จากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาในพื้นที่ที่ติดต่อกับชายแดน พบว่า นักเรียนขาดทักษะ การใช้ภาษาไทย หลักสูตรการศึกษาไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการพัฒนาของพื้นที่ การ จัดการเรียนการสอนไม่ครบ 8 กลุ่มสาระ มีครูไม่ครบชั้น และสอนไม่ตรงตามวุฒิ ครูและผู้บริหาร สถานศึกษาย้ายบ่อย นักเรียนอ่านเขียนภาษาไทยไม่คล่อง ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยี ครูภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัย ไม่มีคุณภาพ และไม่ได้มาตรฐาน รวมถึง

งบประมาณที่ได้รับ ไม่สอดคล้องกับสภาพการดำเนินงานจริง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของโอกาส การเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพ การเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ เหล่านี้ล้วนนำไปสู่การสร้าง ความยุติธรรมทางสังคมทั้งสิ้น จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เสมอภาค และเท่าเทียม ของคนใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เกี่ยวข้องกับโอกาส ในการได้รับการศึกษา การเข้าถึงคุณภาพของการ จัดการศึกษา รวมทั้งประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านการศึกษา พื้นที่ตรงนี้จึงมีความจำเป็นที่ จะต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากผู้ที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาทุกระดับ

ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมนั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหาร การศึกษาให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงลงมาจนถึงผู้บริหารระดับโรงเรียน ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้จึงมีความสำคัญมาก และจะต้องนำเอาความรู้เหล่านี้เข้าสู่ห้องเรียนทั้ง ในทางนโยบายและการปฏิบัติ แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มองแค่เพียงเรื่อง ของสิทธิที่เด็กจะได้รับ และยังให้ความสำคัญในการปฏิบัติต่อเด็กน้อยมาก การส่งเสริมที่มีอยู่ยังไม่ ตอบสนองต่อความหลากหลาย และความเท่าเทียมอย่างแท้จริงการศึกษาของประเทศยังต้องการ พัฒนาคุณภาพที่เสมอภาคและเท่าเทียมกัน และยังต้องมีการส่งเสริมการนำแนวคิดเรื่องความ ยุติธรรมทางสังคมในการจัดการศึกษามาสู่การปฏิบัติเพื่อคุณภาพที่ดีที่สุดสำหรับนักเรียนทุกคน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา องค์ประกอบของ การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความ ยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของ ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการสร้าง หรืออำนวยความสะดวกให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมในการจัด การศึกษาต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดการศึกษา เพื่อความยุติธรรมทางสังคม
2. ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีแนวทางการดำเนินการอย่างไร
3. รูปแบบในการส่งเสริมส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาใน จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยดังกล่าวนี้มีขอบเขตของการศึกษาวิจัย 3 ประการได้แก่ 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา หลักการและแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นขอบเขตที่ระบถึงกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษา และ 3) ขอบเขตเชิงพื้นที่ เป็นขอบเขตของหน่วยโรงเรียนที่ผู้วิจัยต้องการมุ่งศึกษาเป็นการเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้มีรายละเอียดในแต่ละขอบเขตดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม Miller (1976), Young (1990), Fraser (1997), Rawls (1999), Miller (1999), Sen (1999), Brighouse (2004), Fleischacker (2005), Standish (2011), Miller และ Angel (2011), Barsky (2010), Van Soest (1994), Banerjee (2005), Reisch (2002), Morris (2002) และ Barry (2005) แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม Ladson-Billings (1994), Adams และคณะ (1997), Warren (1998), Rawls (1999), Freire (2000), Enns และ Sinacore (2005), Poplin และ Rivera (2005), Lallas และ Valle (2007), Marshall และ Oliva (2010), Smith (2012), Wilson (2013) และ Ticknor (2015) นโยบายทางการศึกษาด้านความยุติธรรมทางสังคม เอนก รัตน์ปิยะภากรณ์ (2554), นวรัตน์ รามสูต และ บัลลังก์ โรหิตเสถียร (2555), สำนักนายกรัฐมนตรี (2557), กระทรวงศึกษาธิการ (2558), บริบททางการศึกษาของ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ บรรจง พ้ารุ่งแสง (2551), เอกรินทร์ สังข์ทอง (2551) และ กระทรวงศึกษาธิการ (2556) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม Smith (2012), Lallas และ Valle

(2007), Carlisle และคณะ (2006), Michelli และ Keiser (2005), Grant และ Gillette (2006), Cochran-Smith (2004), Bettez (2008), Silverman (2009), Marshall และ Oliva (2010) และ Marshall และ Gerstl-Pepin (2005) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ Good (1973), Brown และ Moberg (1980), Tosi และ Carroll (1982), Cleland และ King (1983), Maduas และคณะ (1983), Keeves (1988), Simpson และ Weiner (1989), Kaplan และ Norton (2001), สมบูรณ์ ศิริสรธริรัญ (2547), บุญชม ศรีสะอาด (ม.ป.ป.) และ ทิศนา แคมมณี (2550) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Gardner และ Toope (2011), Frazer (2009), Bruccoleri (2008), Robinson (2015) และ Robertson (2008)

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การศึกษามุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการวิจัยในระยะนี้ ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposeful selection) จากโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จาก 9 เขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 18 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครูวิชาการ 1 คน รวม 36 คน และผู้บริหารการศึกษาเขตพื้นที่ละ 1 คน รวม 9 คน รวมทั้งสิ้น 45 คน

ระยะที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการประเมินประความเหมาะสมของรูปแบบ จำนวน 7 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน 12 คน

3. ขอบเขตเชิงพื้นที่

สถานที่ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1, 2 และ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1, 2 และ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสเขต 1, 2 และ 3

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดไว้และสอดคล้องกับบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาในการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ สามารถให้บริการด้านการศึกษาด้วยความเสมอภาคสอดคล้องกับบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือพื้นที่อื่นที่มีลักษณะใกล้เคียง

3. ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายระดับสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และระดับกระทรวง สามารถนำแนวทางในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมไปสู่การสนับสนุนในเชิงนโยบายงบประมาณและความช่วยเหลืออื่นๆ เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดความเสมอภาคอย่างแท้จริงซึ่งจะเป็นการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณภาพได้เต็มตามศักยภาพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิด ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1: กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความยุติธรรมทางสังคม หมายถึง การที่คนในสังคมจะได้รับการปฏิบัติที่มีความเท่าเทียมและความเสมอภาคกัน โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้น เพศ สีผิว หรือแม้แต่ถิ่นกำเนิด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน ทรัพยากรหรือ โอกาสต่างๆในการพัฒนาศักยภาพของบุคคล

การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม หมายถึง การบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหาร การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน และการดำเนินโครงการ กิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ เสมอภาคและเท่าเทียม กันในทุกด้าน

มุมมอง หมายถึง ความเข้าใจ ความคิดเห็น และทัศนคติ ของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเกิดจากการรับรู้หรือประสบการณ์ที่มีต่อแนวคิดและแนวปฏิบัติ รวมทั้งปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง ฝั่งโครงสร้างความคิด ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ที่สถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ดำเนินการในการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

องค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม หมายถึง แนวทางและวิธีการที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง พื้นที่ที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจของประเทศ ไทย ได้แก่ จังหวัด ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

ผู้เกี่ยวข้องกับจัดการศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูวิชาการ ของสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Prince of Songkla University
Pattani Campus